



ΤΑ ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Ενότητα 1: Κανόνας, Ιστορία του Κανόνα, Κανονικότητα

Αικατερίνη Τσαλαμπούνη

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Τα Απόκρυφα Ευαγγέλια.

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας





Κανόνας, Ιστορία του Κανόνα, Κανονικότητα



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

**ΚΑΝΟΝΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ,
ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ**

Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΚΑΝΩΝ»

- Ο όρος «κανών» με τη σημερινή σημασία μαρτυρείται για πρώτη φορά στα μ. του 4^{ου} αι.:
 - Ο κανόνας 59 της Συνόδου της Λαοδικείας ορίζει ότι τα «άκανόνιστα βιβλία» δεν πρέπει να αναγινώσκονται στις λειτουργικές συνάξεις της Εκκλησίας.
- Η 39^η πασχάλια επιστολή του Μ. Αθανασίου (367) απαντά στο ερώτημα ποια κείμενα (Π.Δ. και Κ.Δ.) αναγινώσκονται στην Εκκλησία:
 - «Πᾶσα γραφή ἡμῶν Χριστιανῶν, θεόπνευστός ἐστιν. Οὐκ ἄοριστα δέ, ἀλλὰ μᾶλλον ὠρισμένα καὶ κεκανονισμένα ἔχει τὰ βιβλία...»



ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΚΑΝΩΝ»

- Στη μετάφραση των Ο΄ ο όρος «κανών» απαντά 3 φορές: Ιουδ 13,6· Μιχ 7,4· Δ΄ Μακ 7,21 (στο τελευταίο με τη σημασία του κανόνα: «πρὸς τὸν ὅλον τῆς φιλοσοφίας κανόνα φιλοσοφῶν»).
- Στον Φίλωνα ο όρος με τη σημασία του κριτηρίου, του κανόνα, της νόρμας.
- Το εθιμικό δίκαιο ονομάζεται επίσης «κανών» .
- Κανόνες = τα διάφορα ιδανικά .
- Κανόνας = το πρότυπο.



Ο ΟΡΟΣ «ΚΑΝΩΝ» ΣΤΗΝ Κ.Δ.

- Γαλ 6,16: «καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ»
- Β' Κορ 10,13.15.16: ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς ἄμετρα καυησόμεθα ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου, ἐφίκεσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν ...
- Στην Κ.Δ. με τη γενική σημασία του μέτρου και του συγκρινόμενου προτύπου.



ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ 2^Ο ΑΙ. ΚΙ ΕΞΗΣ

- Κατά τον 2^ο αι. εξ. παρατηρείται μία ενοποίηση της πολυμορφίας των διατυπώσεων της χριστιανικής πίστης.
- Ο ρόλος των γνωστικών ομάδων.
- Αυτό που ενώνει τα μέλη της Εκκλησίας μεταξύ τους ονομάζεται «κανών»: κανών τῆς ἀληθείας, κανών τῆς πίστεως, κανών τῆς πίστεως.
- Από τα μ. 4^{ου} αι. *terminus technicus*: τα ορισμένα και αναγνωρισμένα από την Εκκλησία βιβλία της Π.Δ. και της Κ.Δ.



Ο ΟΡΟΣ «ΑΠΟΚΡΥΦΑ»

- Από + κρυφός : κρυμμένος, μυστικός.
- Δύο τάσεις στον αρχέγονο Χριστιανισμό:
- Μυστικές αποκαλύψεις, γνωστές και κατανοητές σε μία μικρή ομάδα ανθρώπων (θετικό περιεχόμενο).
- Συνώνυμο με το πλαστό και το ψευδές, αργότερα και με το αιρετικό. Βλ. Decretum Gelasianum: “libri apocryphi, qui nullatenus a nobis recipi debeant”.



ΤΑ ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΤΗΣ Κ.Δ. (1)

- Μακρά πορεία σχηματισμού του κανόνα – αποκρυσταλλοποίηση της παράδοσης για τον Ιησού και τους αποστόλους.
- Τα απόκρυφα – κείμενα που δεν εντάχθηκαν στον κανόνα -> εξωκανονικά.
- Η συγγραφή των αποκρύφων ακολουθεί την ίδια πορεία με τα υπόλοιπα κείμενα της Κ.Δ.



ΤΑ ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΤΗΣ Κ.Δ. (2)

- Διάφορα φιλολογικά είδη (genres): ευαγγέλια, επιστολές, πράξεις, αποκαλύψεις.
- Τα κίνητρα που οδήγησαν στη συγγραφή τους:
 - Όμοια με εκείνα των κανονικών βιβλίων (διδασκαλία, κατήχηση).
 - Προβολή της διδασκαλίας ομάδων εκτός του βασικού κορμού της Εκκλησίας.
 - Συμπλήρωση των κανονικών βιβλίων.
 - Προβολή τοπικών παραδόσεων.
 - Μίμηση ανάλογων παραδειγμάτων θύραθεν λογοτεχνίας (π.χ. μυθιστορήματα).



Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

- Η συζήτηση για τον κανόνα αρχίζει ήδη στην Κ.Δ.: Β΄ Πε 3,15-16· Β΄ Θεσ 2,2· Κολ 4,16.
- Ερωτήματα:
 - Ποια γεγονότα οδηγούν στην συγκρότηση του κανόνα (Μαρκίων, ο κανόνας της Π.Δ.).
 - Ποια τα κριτήρια της κανονικότητας.
 - Κλειστός ή ανοικτός κανόνας.
 - Ποιος ο ρόλος του κανόνα μέσα στη ζωή της Εκκλησίας.



ΟΙ ΕΠΤΑ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ (1)

- Από την εποχή του Παύλου – οι πρώτοι αποστολικοί Πατέρες (προϊστορία του κανόνα)
 - Δυο βασικές πηγές: Παλαιά Διαθήκη και προφορική παράδοση.
 - Συλλογή επιστολών του Παύλου.
 - Προτεραιότητα στην προφορική παράδοση και στη μαρτυρία των αυτοπτών μαρτύρων.
- Ιουστίνος – τελευταίοι αποστολικοί Πατέρες
 - Η συλλογή των παύλειων κειμένων.
 - Παλαιά Διαθήκη.
 - Κυριακά λόγια.



ΟΙ ΕΠΤΑ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ (2)

- 150 μ.Χ. – 200 μ.Χ.
 - Συλλογή των τεσσάρων ευαγγελίων και των παύλειων επιστολών.
 - Μαρκίων.
- 200 μ.Χ. (Ειρηναίος, Τερτυλλιανός, Κλήμης Αλεξανδρεύς)
 - Ευαγγέλια, επιστολές Παύλου, Πράξεις, Αποκάλυψη, κάποιες από τις Καθολικές Επιστολές.
 - Λειτουργική χρήση των βιβλίων = κριτήριο κανονικότητας.



ΟΙ ΕΠΤΑ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ (3)

- 3^{ος} – α' μ. 4^{ου} αι. μ.Χ.
 - Το ζήτημα της κανονικότητας των Καθολικών Επιστολών.
 - Το κριτήριο της αποστολικότητας.
 - Η συμφωνία του σώματος της Εκκλησίας (Ωριγένης).
 - Διάκριση: «ὁμολογούμενα» - «ἀμφιβαλλόμενα».
- Συζήτηση του κανόνα στις Οικουμενικές Συνόδους
 - 39^η Πασχάλια Επιστολή Μ. Αθανασίου.
 - Σύνοδοι Ιππώνος (393) και Καρχηδόνος (397 και 419).
 - Διάφοροι κατάλογοι κανονικών βιβλίων -> η παράδοση των συριακών εκκλησιών.
 - Το πρόβλημα των Β' Πε, Β' & Γ' Ιω και Αποκ.



ΟΙ ΕΠΤΑ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ (4)

- 6^{ος} αι. κι εξής.
 - Συμφωνία για τον κανόνα στις εκκλησίες της Δύσης.
 - Κλειστός κανόνας -> Σύνοδος του Τριδέντου (1546).
 - Η εν Τρούλλω Σύνοδος (682) αναγνωρίζει διάφορους κανόνες.
 - Απόφαση της τοπικής Συνόδου Ιεροσολύμων (1672) – υιοθετεί κλειστό κανόνα 27 βιβλίων – δεν είχε γενική αποδοχή.
 - Η ρευστότητα σε θεολογικό επίπεδο και στην πράξη παραμένει στην Ανατολή.



ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ (1)

- Η διαδικασία ένταξης στον κανόνα εξαιρετικά σύνθετη.
- Εφαρμογή των κριτηρίων με μη συστηματικό τρόπο.
- Η ιδιαίτερη φύση των κειμένων της ΚΔ:
 - Η καταγραφή της εμπειρίας της Εκκλησίας κι η ερμηνεία της ζωής και του έργου του Ιησού.
 - Η σημασία της προφορικής παράδοσης.
 - Το όνομα ενός αποστόλου δεν είναι αποκλειστικό στοιχείο κανονικότητας.



ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ (2)

- Η αρχαιότητα κι η αυθεντικότητά του.
 - Όχι μόνο η σύνδεση με το όνομα ενός αποστόλου.
 - Παραδόσεις που συνδέονται με συγκεκριμένους αποστόλους.
- Κανών της πίστεως (regula fidei) = αποστολική διδασκαλία.
 - Η κοινή ομολογία για την ενότητα του Δημιουργού Θεού με τον Σωτήρα Ιησού Χριστό.
 - Διατήρηση της πολυφωνίας και ποικιλίας.



ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ (3)

- Το κριτήριο της καθολικότητας – από τον 3^ο αι. και εξής.
 - Ιδιαίτερα για τα αμφιβαλλόμενα κείμενα (Ιακ, Β΄ Πε, Ευαγγέλιο και Αποκάλυψη Πέτρου).
 - Κριτήριο που εφαρμόζεται με διάκριση – έπεται του κριτηρίου του κανόνα της πίστης.



ΑΝΟΙΚΤΟΣ Ή ΚΛΕΙΣΤΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ (1)

- Τα κείμενα της Κ.Δ. ερμηνεύουν και σχολιάζουν τα γεγονότα της ιστορίας της σωτηρίας.
- Γραφές και κανόνας της πίστης (δημιουργική συνεργία).
- Ο κανόνας δεν λειτουργεί ως εξωτερική αυθεντία που επιβάλλεται έξωθεν στη ζωή της Εκκλησίας.
 - Παρέχει το ερμηνευτικό πλαίσιο κατανόησης της ευαγγελικής παράδοσης.
 - Η Εκκλησία ορίζει τον κανόνα.
 - Συνδέεται άμεσα με την ταυτότητά της.
- Όχι κατά γράμμα θεοπνευστία των βιβλίων του κανόνα.



ΑΝΟΙΚΤΟΣ Ή ΚΛΕΙΣΤΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ (2)

- Ο κανόνας όχι ως ένα κλειστό πλαίσιο κι ως η τελική διατύπωση του περιεχομένου του ευαγγελικού κηρύγματος.
- Ενδεικτικός ορισμός των ορίων της Εκκλησίας.
- Τα όρια της θεοπνευστίας μέσα στην Εκκλησία δεν ταυτίζονται με εκείνα του κανόνα.
- Ο κανόνας αφήνει περιθώρια στα μέλη της κοινότητας να εκφραστούν με ποικίλους τρόπους και πολυφωνία εκδηλώνοντας τους καρπούς του Πνεύματος.



ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΡΥΦΩΝ

- Ο κανόνας κλειστός από ιστορικής άποψης – ανοικτός από θεολογικής -> βλ. το βιβλίο της Αποκάλυψης.
- Το παράδειγμα του Πρωτευαγγελίου του Ιακώβου -> επίδραση στον εορτολογικό και στον εικονογραφικό κύκλο της Ανατολικής Εκκλησίας.
- Η θεολογική ρευστότητα εξηγεί την ανοχή και αξιοποίηση αρκετών αποκρύφων καθώς και τη διάσωσή τους μέσα στον χρόνο.



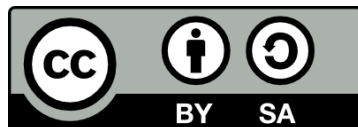
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τσαλαμπούνη Αικατερίνη. «Τα Απόκρυφα Ευαγγέλια. Κανόνας, Ιστορία του Κανόνα, Κανονικότητα». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS339/>.



Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>





Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Φίλιππος Γερμάνης
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014-2015



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

